

Valtuustoaloite asunnottomuusstrategian luomiseksi Pirkanmaan hyvinvointialueelle - Perttu Jussila et al. 12.4.2022

Asunnottomuus on vähentynyt Suomessa voimakkaasti 2010-luvun taitteesta lähtien. Menestyksen vaikuttimena ovat erityisesti asunto ensin -mallin mukainen asuntopolitiikka ja valtion taholta ohjelmoidut toimenpideohjelmat. Asunto ensin -periaate tarkoittaa vuokrasuhteista asumista, joko asumispalveluyksikössä tai hajasijoitetussa asuntokannassa, ja tarvittavien tukitoimien viemistä kotiin asumisen onnistumiseksi. Kokonaisasunnottomuus oli vuonna 2022 valtakunnallisesti ennätysellisen alhaalla, ja yksin eläviä asunnottomia oli 3686. Sen sijaan Tampereella asunnottomuus kääntyi nousuun: yksin eläviä asunnottomia oli 307 henkilöä ja pitkäaikaisasunnottomia 48 henkilöä.

Koko Pirkanmaan asunnottomuustilanteesta ei ole kokonaiskuvaa. ARAn keräämien tilastojen mukaan Pirkanmaalla oli 352 asunnottomia vuonna 2022, joskin osa kunnista jätti vastaamatta ARAn kyselyyn. Vaikka asunnottomia on ensi sijaisesti suurissa kaupungeissa, asunnottomuutta tulee ennaltaehkäistä ja vähentää joka puolella, sillä esimerkiksi Tampereen asunnottomista yli 10 % on lähtöisin muista kunnista. Tasapainoisen ja elinvoimaisen Pirkanmaan tavoittelemiseksi sekä yhdenvertaisten palvelujen toteutumiseksi sosiaali- ja terveystalvveluja tulee tarjota asunnottomuusuhan alaisille joka puolella hyvinvointialuetta. Ennaltaehkäisevää työtä tehdään yhdessä kuntien kanssa.

Valtuustoaloitteessa esitetään asunnottomuusstrategian luomista Pirkanmaan hyvinvointialueelle. Kun tarkastellaan hyvinvointialueille asetettuja lakisääteisiä tehtäviä, asunnottomuuden vastaisen työn voidaan katsoa olevan yksi perustavanlaatuisimmista tehtävistä, sillä asunto on perusoikeudeksi katsottava edellytys henkilön muiden perustarpeiden ja perusoikeuksien toteutumiseksi. Asunnottomuus aiheuttaa mittavia inhimillisiä kärsimyksiä. Asunnottomat tarvitsevat usein laajasti erilaisia sosiaali- ja terveystalvveluja, kuten päihde-, mielenterveys- ja asumispalveluja sekä sosiaalihuollon ja terveydenhuollon palveluja. Asunnottoman henkilön riski kuolla ennen aikaisesti on ylikorostunut (5-kertainen

verrokkiryhmään nähden) ja riski väkivallan uhriksi joutumiselle on erityisen korkea. Suomessa tehdyn rekisteritutkimuksen mukaan noin 50 % ensisuojaissa oleilevista kuoli 10 vuoden aikana. Asunnottomuuteen liittyy usein raskaiden palvelujen käyttöä, joten asunnottomuutta ennaltaehkäisevät toimet ovat sekä inhimillisesti että taloudellisesti katsottuna erityisen tärkeitä.

Asunnottomuus aiheuttaa yhteiskunnalle myös taloudellisia kustannuksia. Esimerkiksi Helsingissä asunnottoman henkilön on arvioitu maksavan vuosittain 40.000€; asunnottoman henkilön asuttaminen asumispalveluihin on arvioitu tuovan 14.000€ säästöt vuosittain. Psykiatristen osastojen potilaista merkittävä osa on asunnottomia, mikä hidastaa osastoilta eteenpäin siirtymistä. Kaikkienensa asumispalveluihin kuluu huomattava osa sosiaalipalvelujen kustannuksista. Tällä hetkellä asumispalveluissa on pullonkauloja ja Tampereen asumispäivystys on ääriään myöden täynnä eikä virtaavuutta ole tarkoituksenmukaisesti muihin asumispalveluihin (esimerkiksi ikäihmisten palveluihin). Tulevien vuosien yhtenä keskeisenä tehtävänä Pirkanmaan hyvinvointialueella on asumispalveluiden ja asiakasohjauksen kehittäminen siten, että siirtymät ovat sujuvia ja tarkoituksenmukaisia sairaalahoidosta asumispalveluyksiköihin ja niistä tuen tarpeen mukaisesti eteenpäin.

Asunnottomuus altistaa rikollisuudelle ja uusintarikollisuudelle. Kolmannes vapautuvista vangeista vapautuu asunnottomana. Hyvinvointialueiden merkitys uusintarikollisuuden vähentäjinä on keskeinen, sillä usein rikolliseen elämäntyyliin ajaudutaan päihdeongelmien vuoksi eikä rikoksettomaan elämään ole helppo sitoutua ilman julkisista ja 3. sektorin palveluista rakennettua tukiverkkoa. Erityisen haavoittuvassa asemassa ovat vankilasta vapautuvien lisäksi myös asunnottomat naiset ja nuoret henkilöt, sillä asunnottomina he ovat vaarassa joutua väkivallan ja erilaisen hyväksikäytön uhreiksi.

Asunnottomuutta vähennetään samanaikaisilla ja laajoilla toimenpiteillä. Näitä ovat: ennaltaehkäisevät ja matalan kynnyksen palvelut, kuten asumis-, talous- ja velkaneuvonta, matalan kynnyksen päihde- ja mielenterveyspalvelut; monialaiset liikkuvan tuen palvelut asumisen kriisitilanteisiin ja asunnottoman asuttamisen turvaamiseksi sekä kohtuuhintaisen asuntotuotannon ja asuntokannan riittävyden varmistaminen. Asunnottomuustyön asiantuntijoiden mukaan Pirkanmaalla on tarvetta erityisesti asunto ensin -periaatteen mukaisille asumispalveluille, asumispäivystykselle, matalan kynnyksen päihde-, mielenterveys- ja sosiaalipalveluille, liikkuville monialaisille sote-palveluille sekä etsivälle sosiaalityölle. Myös asumissosiaalista työtä tulee kehittää kuntien asumisneuvonnan yhdyspintatyönä.

Edellisen ympäristöministerin, Maria Ohisalon, asettaman selvitysmies Juha Kaakisen 14.2.2023 julkaistun selvityksen mukaan asunnottomuus on mahdollista poistaa 2027 mennessä. Valtakunnallisesti tavoitellaan uutta asunnottomuusohjelmaa, jota ohjattaisiin ministeriöiden virkатыönä. Ohjelmakauden tavoitteet asettuvat hyvinvointialueiden ja kuntien vastuulle. Rahoitus tarvittavien sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämiseksi ohjattaisiin hyvinvointialueille. Ennen uuden hallituksen muodostumista ja uuden valtakunnallisen asunnottomuusohjelman mahdollista käynnistymistä eri kaupungit ja hyvinvointialueet ovat tehneet toimia asunnottomuuden vähentämiseksi. Esimerkiksi Helsingin kaupunki valmistelee asunnottomuuden poistamisen toimenpideohjelman käynnistämistä. Tampereella asunnottomuuden vähentäminen ja pitkäaikaisasunnottomuuden poistaminen on kirjattuna Anna-Kaisa Iksen pormestariohjelmaan.

Valtuustoaloitetta asunnottomuusstrategian luomiseksi käsiteltiin monipalveluasiakkaiden valiokunnassa 19.4. Valiokunnan laatiman lausunnon mukaan *”monipalveluvaliokunta toteaa, että aloite on tärkeä. Pirkanmaalla tulee pyrkiä asunnottomuuden vähentämiseen koko alueen osalta, vaikka suurin paine huoli on Tampereella ja sen ympäristökunnissa. Monipalveluvaliokunta toteaa myös, että asunnottomuus voidaan poistaa vain Pirkanmaan kuntien ja hyvinvointialueen yhteistyöllä. Hyvinvointialueella ei ole siihen yksin välineitä. (...) Monipalveluvaliokunta korostaa, että asunnottomuuden poistamisella voidaan vaikuttaa moniin yhteiskunnallisiin kustannuksiin vähentävästi.”*

Asunnottomuus on yksi viheliäimmistä sosiaalisista ongelmista, eikä yksikään toimija voi ratkaista sitä yksin, vaan menestymiseen tarvitaan laaja-alaista ja monitoimijaista yhteistyötä. Pirkanmaan hyvinvointialueen koordinoima asunnottomuuden vähentämisen yhteistyöryhmä nimettiin ja aloitti työskentelynsä keväällä 2023. Yhteistyöryhmän tehtäviin asettuu luontevasti toimenpideohjelman ja asunnottomuusstrategian sisältöjen suunnittelu sekä tavoitteiden ja vaikutusten seuranta. Yhteistyöryhmä on monitoimijainen ja siihen kutsutaan mukaan Pirkanmaan kuntia. Pirkanmaan hyvinvointialue laatii yhteistyössä kuntien ja muiden keskeisten toimijoiden kanssa asunnottomuuden poistamisen toimenpideohjelman, joka antaa asunnottomuustyölle strategiset suuntaviivat tuleville vuosille. Toimenpideohjelma laaditaan osana tulevaa valtakunnallista ohjelmatyötä, mikäli uusi valtakunnallinen asunnottomuusohjelma käynnistyy.

Lähteet:

Agnes Stenius-Ayoade, Peija Haaramo ja Johan G. Eriksson 2018: Asunnottomuuteen liittyy suuria terveysriskejä, Doudecim, 134 (7): ss. 661–663.

Agnes Stenius-Ayoade 2019: Housing, Health and service use of the Homeless in Helsinki, Finland. Helsingin yliopisto. URN: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/301731>.

ARA:n asunnottomuus selvitys: https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Tilastot_ja_selvitykset/Asunnottomuus

Kaakinen, Juha 2023: KOTIIN. Selvitysraportti tarvittavista toimenpiteistä asunnottomuuden poistamiseksi vuoteen 2027 mennessä.

<https://valtioneuvosto.fi/documents/1410903/40549091/Selvitysraportti+asunnottomuuden+poistamiseksi+vuoteen+2023+mennessa.pdf/45d202aa-8b0f-fb92-fe27-911cbfb5b299/Selvitysraportti+asunnottomuuden+poistamiseksi+vuoteen+2023+mennessa.pdf?t=1677828135828>